

Ser. 478/1999:7
eks. 2

Uttaksømler

Skriftserie

HØGSKOLEN I HARSTAD

Ser. 478

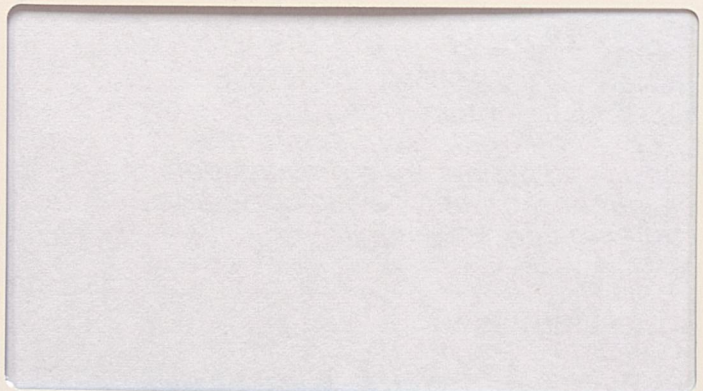
**FINNES DET EN POSTMODERNE
POLITIKK?** - *Tanker rundt modernitet
og postmodernitet som samfunns-
messige tilstander med omsorgspolitikk
for mennesker med psykisk utviklings-
hemming som eksempel*

Ådne Danielsen

HiH Skriftserie 1999/7 - Harstad College

80GA17680

5er 478

**FINNES DET EN POSTMODERNE
POLITIKK?** - *Tanker rundt modernitet
og postmodernitet som samfunns-
messige tilstander med omsorgspolitikk
for mennesker med psykisk utviklings-
hemming som eksempel*

Ådne Danielsen

HiH Skriftserie 1999/7 - Harstad College

HØGSKOLEN I HARSTAD
HARSTAD COLLEGE

Tittel		Nummer/Number
FINNES DET EN POSTMODERNE POLITIKK? <i>Tanker rundt modernitet og postmodernitet som samfunnsmessige tilstander med omsorgspolitik for mennesker med psykisk utviklingshemming som eksempel</i>		1999/7
		Sider/Pages
		24
Forfatter/Author		
Ådne Danielsen		
Avdeling/Department	Prosjekt/Project	
Avdeling for økonomi- og samfunnsfag		
Sammendrag/Abstract		
<p>Denne artikkelen ble opprinnelig skrevet og utgitt som et essay i vitenskapsteori til dr.polit.-programmet ved Universitetet i Tromsø.</p> <p>I artikkelen fokuseres det på et skille mellom modernitetens samfunns- og vitenskapsforståelse, og de senere årenes fremvekst av såkalte postmoderne beskrivelser og vitenskapsforståelser av bestemte samfunnsmessige utviklingstrekk. Dette dikotomiske skillet mellom modernitet og postmodernitet kobles så til et konkret empirisk fenomen, reformen for mennesker med psykisk utviklingshemming (HVPU-reformen). Kan reformen tolkes som et postmoderne prosjekt, eller er reformen et uttrykk for en utvikling av moderniteten i seg selv?</p>		
Stikkord	moderne, modernitet, postmoderne, postmodernitet, politikk, vitenskap, HVPU-reformen	Key Words
ISBN	82-453-0124-8	ISSN
		0807-2698

INNLEDNING	1
MODERNITET OG POSTMODERNITET; ULIKE FORSTÅELSER OG TILNÆRMINGER	1
MODERNITET	4
POSTMODERNITET	8
ETTERKRIGSTIDAS INSTITUSJONSBYGGING VURDERT SOM ET MODERNE PROSJEKT	13
INSTITUSJONSFREMVEKSTEN; EN MATERIALISERING AV DET RASJONELLE OG MODERNE?	13
ANSVARSREFORMEN; ET POSTMODERNE "PROSJEKT"?	17
ER SAMMENFALLET I TID MELLOM REFORMENS IMPLEMENTERINGSTIDSPUNKT OG SAMFUNNSVITENSKAPENES FOKUSERING PÅ POSTMODERNISTISKE ASPEKTER VED VÅR TID MER ENN EN TILFELDIGHET?	19
SKILLET MELLOM DET MODERNE OG DET POSTMODERNE SAMFUNN, HVOR GÅR DET? (ELLER SPØRSMÅLET OM ET SLIKT SKILLE FINNES)	20
OPPSUMMERING	22

INNLEDNING

I denne artikkelen vil vitenskapsteoretiske betraktninger omkring skillet mellom modernitet og postmodernitet bli koblet til en konkret empirisk virkelighet. Empirien er omsorgspolitik for psykisk utviklingshemmete, slik den fremtrer før og etter reformen for mennesker med psykisk utviklingshemming (ansvarsreformen). Tilnærmingen er et forsøk på å tolke den store institusjonsutbyggingen for psykisk utviklingshemmete på 1950- og 1960-tallet som et moderne «prosjekt». Oppkomsten og implementeringen av ansvarsreformen innebar en avvikling av institusjonsomsorgen. Dette blir forsøkt tolket som et uttrykk for en politisk dreining med postmoderne trekk. Dermed står vi overfor dikotomien moderne/postmoderne, som kan være med å kaste lys over konkrete valg av omsorgspolitiske løsninger for psykisk utviklingshemmete som henholdsvis moderne- og postmoderne «prosjekter». Et slikt dikotomisk skille er selvsagt ikke uproblematisk. Det er problematisk å tale om det postmoderne som noe enhetlig og klart forskjellig fra det moderne. Men et empirisk bakteppe med referanse til et bestemt politisk område kan allikevel bidra til å utdype en eventuell brytning mellom moderne- og postmoderne samfunn. Jeg vil ikke forsøke å gi et endelig svar på om omsorgspolitik for en bestemt gruppe mennesker kan ses på som uttrykk for en modernistisk og/eller postmodernistisk samfunnstilstand. Min hensikt er å koble mitt fagfelt, statsvitenskapen, nærmere opp til de senere års fokusering på modernitets- og postmodernitetsbegrepene, slik vi har sett det gjort innenfor beslektede disipliner som filosofi, sosiologi og sosialantropologi. Kan forståelsen av modernitet og postmodernitet anvendes i statsvitenskapelig analyse av konkrete politiske prosesser? Det blir mitt underliggende spørsmål.

MODERNITET OG POSTMODERNITET; ULIKE FORSTÅELSER OG TILNÆRMINGER

Å koble forestillinger om moderne- og postmoderne samfunnsformer til en empirisk virkelighet krever en vurdering av hva disse begrepene handler om. Vi må for det første foreta et skille mellom begrepene *som teoretiske faguttrykk* og som uttrykk for *empirisk observerbare tilstander*. En teori utgjør et relativt systematisk sett med forestillinger om sammenhenger mellom ulike fenomener (Roness 1997). Disse forestillingene kan være

vidtfavnende eller smale. En overordnet samfunnsteori favner f.eks bredere enn en konkret teori om formelle organisasjoner. Felles for alle teorier er at de skapes og blir til gjennom empiriske observasjoner. Empirien, den faktisk observerbare tilstand, blir dermed grunnlaget for teoribyggingen. Når teorien først er etablert gir det mening å operere med et skille mellom teori og empiri fordi empirien sjelden lar seg forklare ved hjelp av teoretiske uttrykk. Teorier blir, som systematiske sett med forestillinger om virkeligheten redskaper for å forstå den samme virkeligheten. Teorien er likevel ikke empirien i seg selv. Teorier om å forstå det moderne eller postmoderne blir på den måten separert fra empirien, selv om de i seg selv springer ut fra empirisk observerbare tilstander.

Teoriene skal kaste lys over empirien. Er empirien knyttet til en moderne forståelse av samfunnsutviklingen står vi overfor en modernistisk teori. Men også postmoderne trekk ved samfunnsutviklingen kan forklares ut fra modernistisk teoribygging. I statsvitenskapelig analyse snakkes det blant annet om at stortingsvalget i 1997 var et postmoderne valg, ved at tradisjonelle koblinger mellom partier og velgere syntes å ha gått i oppløsning (Borge 1998). Analysen er modernistisk, men viser til mulige postmoderne trekk ved stemmegivningen. Forestillingen om det postmoderne kan også trekkes lengre, ved at vitenskapen i seg selv blir postmoderne i sin form. Det vil i så fall være en postmoderne vitenskap som vokser frem som en konsekvens av at vi eventuelt lever i en postmoderne tid. Dette vil være en utvidet forståelse av hva det postmoderne er. I tillegg kan det kanskje også tenkes en postmoderne vitenskap i en verden som fremdeles oppfattes som moderne. Et slikt syn fins blant annet i den radikale etnometodologien som vokste frem på 1960-tallet, der skepsisen til vitenskapelige objektivitetsidealer og metodebruk var stor. Vitenskapen vil i dette tilfellet være rettet mot sine indre begrensinger, gjennom formuleringer av typen «verdens kompleksitet kan ikke forklares og forstås gjennom vitenskapens tradisjonelle paradigmer». En kan her diskutere om det faktisk blir snakk om en postmoderne vitenskap. Det kan like gjerne være en moderne ufullendt vitenskap som ikke har nådd «sitt endelige mål», eller sin «andre modernitet» (Beck 1997). Det finnes med andre ord ulike teoretiske innfallsvinkler basert på en empirisk observerbar verden. Disse kan oppsummeres som følger:

- For det første en *teorisk basert vitenskap* om den moderne verden sprunget ut av observasjonene.
- For det andre en *teoretisk basert vitenskap* om en *postmoderne verden*.
- For det tredje en form for *postmoderne vitenskap* i en verden som fremdeles oppfattes som *moderne*.

- En fjerde og siste variant vil bestå av *en postmoderne vitenskap i en implisitt postmoderne verden*. En slik betraktning holder opp vitenskapen som en del av en postmoderne verdensanskuelse.

Vi sitter da igjen med forskjellige oppfatninger av vitenskapen. Noen tilnærminger tar utgangspunkt i modernitetsbegrepet, mens andre er bundet til en postmoderne faglig forståelsesform. Vitenskapen kan *ikke* være moderne og postmoderne på samme tid, selv om trekk ved empirien kan være det. Ulike koblinger mellom teori og empiri kan da fremstilles med følgende tabell:

Teori \ Empiri	Modernitet	Postmodernitet
Moderne vitenskap	(1) Sammenheng ved at teorier vokser frem som refleksjoner av samfunnsendringer	(2) Sammenheng ved at vitenskapen bruker postmodernitet som benevnelse på trekk ved samfunnsutviklingen
Postmoderne vitenskap	(3) En viss, men svak, sammenheng ved at «verdens kompleksitet» ikke lengre kan forklares og forstås gjennom vitenskapens tradisjonelle paradigmer (f.eks radikal etnometodologi)	(4) Sammenheng mellom den postmoderne 'tidsalder' og vitenskapen som vokser frem som refleksjoner av disse endringene (mekanismer lik de i rute 1)

Når jeg i dette essayet skal forsøke å plassere et bestemt empirisk fenomen inn i en belysende kontekst gjør jeg dette ut fra et modernistisk ståsted. Omsorgspolitikken for psykisk utviklingshemmete blir i sine ulike former forsøkt tolket som et empirisk uttrykk for det moderne og/eller postmoderne. I firefeltstabellen er det tilstanden som kommer til uttrykk gjennom rute 1 og 2 som i hovedsak vil bli belyst. Dermed har jeg valgt å se bort fra en mulig postmoderne vitenskapelig innfallsvinkel, presentert i rute 3 og 4. Årsaken er at grunnleggende kjennetegn og egenskaper ved begrepet *vitenskap* ikke synes å være oppfylt i en postmoderne kontekst. En postmoderne vitenskap har en selvmotsigende karakter, fordi den går i retning av en oppløsning av vanlige standarder for vitenskapelig arbeid, i en

situasjon der kritikken som fører til oppløsningen i seg selv springer ut av en modernitetslogikk. Vi får en selvmotsigelse. Slik jeg ser det må derfor det moderne «prosjektets» vitenskapelige fundament ligge til grunn for samfunnsvitenskapelig analyse. En ren overgang til det postmoderne «prosjekt» vil være å oppgi viktige bestanddeler av samfunnsvitenskapen. Det finnes som nevnt riktignok retninger som reiser en skepsis til at det finnes former for objektive sosiale realiteter. Det sies her at det ikke finnes noen universelle metoderegler som gjør at en kan skille vitenskap fra ikke-vitenskap. Hvis vi kan lære noe av vitenskapens utvikling så er det at «*anything goes*», slik Feyerabend (1975) uttrykte det. Men noen total hengivelse til en vitenskapelig anarkisme ser vi heller ikke hos Feyerabend. Han fremhever istedet betydningen av vitenskapelig mangfold. Feyerabend åpner for bruk av flere innfallsvinkler, der en også må inkludere *alternativer til* de tradisjonelle vitenskapeteoretiske paradigmene (Gilje og Grimen 1993). Ved hjelp av pluralistiske tilnærminger øker sannhetsgehalten til vitenskapen.

En absolutt og endelig vitenskapelig form sprunget ut fra moderniteten har vi ennå ikke sett. Alle kritiske debatter rundt ulike vitenskapsteoretiske tilnærminger skulle i seg selv være bevis godt nok for dette. I fremste rekke står positivismestriden på 1960-tallet som frembrakte motreaksjoner mot positivismen i form av økt tiltro til samfunnsvitenskapelige erkjennelsesformer som f.eks dialektikk, eksistensialisme, fenomenologi og hermeneutikk. I så måte synes forskerens bevissthet om vitenskapens begrensninger å være vel utviklet, uten at en av den grunn har gitt opp alle ideer og forestillinger om en viss rasjonalitet i teori-, og modellbygging. Jeg velger derfor å holde meg til modernitetens kriterier når jeg skal belyse mitt utvalgte sosialpolitiske felt. Men for å forstå hvordan konkrete omsorgspolitiske tiltak kan reflekteres i generelle samfunnsmessige utviklingstrekk som moderne-/postmoderne «prosjekter», må allikevel et skarpere fokus rettes mot disse kategoriene.

Modernitet

Modernitet i vitenskapsfilosofisk forstand handler om utformingen av de tanke sett som avløste førmoderne tradisjonelle samfunnsformer. De førmoderne samfunnsformer var preget av religiøse og magiske måter å forholde seg til usikkerhet på. Uforklarlige hendelser, f.eks plutselige dødsfall eller naturkatastrofer, ble forstått som overordnede planer mennesket ikke kunne se den «store sammenhengen» i. Med moderniteten ble forsynet og magien avløst av troen på fremskrittet, og fremskrittet er knyttet til troen på vitenskapen, teknologien og den

rasjonelle argumentasjonen. Vi får en avmystifisering av naturen. Tilværelsen kan beherskes gjennom kognitiv, vitenskapelig tilegnet kunnskap. Skolemedisinen reduserer antallet plutselige dødsfall og gir samtidig forklaring på hvorfor slike allikevel skjer fra tid til annen. Geologien gir kunnskap om at hus ikke bør bygges i rasfarlige områder. Vitenskapelige metoder erstatter det tradisjonelle samfunnets tro på guder og magi.

Det er mulig, avhengig av hvilket empirisk materiale en legger til grunn, å tidfeste det moderne «prosjekt» på ulike måter. Innenfor litteraturen kommer modernismens gjennombrudd rundt 1850 med Baudelaires verker. I musikken knyttes modernismebegrepet til nye formprinsipper hos f.eks Stravinskij og Bartók fra begynnelsen av 1900-tallet. I tilknytning til vitenskapenes fremvekst råder det usikkerhet rundt konkrete tidfestinger. Vanligvis kobles det moderne «prosjekts» oppkomst til generelle utviklingsprosesser i vesten fra 1500-tallet av. Men det er viktig å poengtere at modernismen som samfunnsfenomen ikke oppstod fra en ren «tabula rasa»-tilstand. Boktrykkerkunsten kan i ettertid ses på som oppfinnelsen som innledet den moderne tidsalder, men hvor en ikke umiddelbart kunne forestille seg hva den på sikt ville føre til. Oppdagelsen av det trykte ord skapte helt nye muligheter for kunnskaps- og informasjonsspredning i Vesten¹. Johann Gutenbergs oppfinnelse fra omkring 1450 gav etter hvert den vestlige verden muligheten til raskt å kunne reproducere alle slags bøker, ikke bare trykking av Bibelen som oppfinnelsen først var myntet på. Med bøkernes verden ble en trang horisont med innadskuende borgere avløst av et utvidet kosmos. Bøkene førte til at kunnskap, meninger og erfaringer fra fjerne strøk ble gjort tilgjengelig som noe mer enn løsrevne rykter. En begynte å interessere seg for hva som skjedde andre steder. Trykkerier ble etablert i byer og ladesteder der intellektuelle sentre etter hvert vokste frem. Lesesyndighet ble nøkkelen til makt, noe som var med på å bryte ned de tradisjonelle læresystemene som på denne tiden var dominert av det katolske presteskapet. Før Gutenberg var det omtrent 30000 bøker til sammen på det europeiske kontinentet. Nesten alle var bibler. I renessansen rundt år 1500 fantes det visstnok allerede 9 millioner bøker om alle mulige slags emner. Videre kom de første trykte byttemidler i form av sedler. Disse utviklingstrekkene påvirket datidens religiøse og politiske strømninger. Med boken kunne informasjon som tidligere hadde blitt muntlig overlevert, trykkes i bokform.

¹ Det er verdt å nevne at Kina og Korea hadde trykkpresser allerede før Gutenbergs oppfinnelse.

Skriftkulturen virker kanoniserende på kunnskapsoverleveringen. Boken blir på sett og vis en forutsetning for fremskrittstanken, ved at kunnskap kan arkiveres og energi dermed frigjøres til nye tanker og ideer. Boken og biblioteket blir modernitetens hukommelses- og formidlingsmaskin. Kunnskap når ut til flere. Reformasjonen med fremveksten av den lutherske protestanismen er et uttrykk for en slik kunnskapsspredning. Det protestantiske «opprøret» kom som følge av at katolisismens tradisjonelle religiøse [og ideologiske] hegemoni gikk i oppløsning. Søken etter ny kunnskap brakte etter hvert vestlig tenkning inn i en ny tidsalder med en institusjonell sekularisering som konsekvens. Båndene mellom religiøse og politiske institusjoner ble løsere ved, at den religiøse livsverden i større grad ble skilt fra hverdagslivets sysler. Skillet som vokste frem mellom den katolske og protestantiske etikk var med på å fremme sekulariseringen (Weber 1973). En kan si at mens protestanten sitter på høylasset en søndag og tenker på kirkeferd, er katolikken i kirken og tenker på høylasset.

Etter hvert vokser de nye naturvitenskapene frem, og et mekanistisk verdensbilde frembrakt av størrelser som Galilei, Newton, Boyle, Lavoisier og Dalton presenteres. Descartes metodelære kommer også til. Fra slutten av det 17 århundret utvikles disipliner som kjemi, biologi og geologi, i tillegg til matematikk, fysikk og astronomi. Senere får vi Darwins utviklingslære.

Troen på sannhet, metode og fremskritt etableres. Det går en rød tråd fra Hegels historiefilosofi til Habermas' fremskrittsideé. Habermas beskriver moderniteten ved hjelp av et skille mellom ulike verdi-sfærer. Fokus rettes for det første mot hva som er sant om verden (kognitiv sannhet), for det andre mot hva som er riktige handlinger (normativ sannhet) og for det tredje mot hva som er sannheten om det skjønne og vakre (estetisk sannhet). I førmoderne samfunn ble slike verdisfærer sammenblandet (Schanning 1992). Videre sier Habermas at det foregår en utvikling innad i de enkelte verdisfærene. Utviklingen skjer ved hjelp av *argumenter*. Teori, etikk og estetikk blir gjort til gjenstand for drøftelser der den som har de beste argumenter til slutt vil «seire». I det førmoderne samfunn hadde autoritetene «retten» på sin side, uavhengig av sannhetsgehalten i deres argumentasjon. Det moderne samfunn skiller seg på vesentlige punkter fra det førmoderne, først og fremst gjennom troen på fremskrittet og utviklingsoptimismen som preger det «moderne prosjektet». Det meste kan forklares bare en

tar seg tid nok til det. Modernitetens *kunnskapsspredning* gir også *maktspredning*, fordi kunnskap og makt synes å henge vesentlig sammen. I følge Foucault betinger kunnskap og makt hverandre gjensidig. Det er f.eks slik at kunnskap om individet kun kan fremskaffes ved hjelp av ulike maktmekanismer som disiplin, overvåking, eksaminering, registrering, klassifisering og hierarkisering. I middelalder-katolisismen var presteskapet, ved hjelp av blant annet skriftemålet, nokså enerådende på informasjon om enkeltindividet. Den individualiserende viten bygget på maktprosedyrer som presset frem kunnskap om individene. Kunnskapservervelse ble maktens grunnlag. Med sekulariseringen ble kunnskapen spredt og med den økte også potensialet for maktspredning. Vi ser at kunnskap er en forutsetning for makt. Den som vil styre eller lede et folk, må vite noe om denne befolkningens væremåte og preferanser. Denne innsikten er med på å danne utgangspunktet for 1500- og 1600-tallets ideer om demokratiske styreformer med staten som bærende element.

I løpet av det tyvende århundret har humanister og samfunnsvitere, med filosofer og sosiologer i spissen, på ulike måter bidratt til en nyansert forståelse av mekanismer som har brakt oss inn i modernitetens tidsalder. Det sies f.eks at sosiologien har etablert seg som vitenskap nettopp gjennom fremveksten av det moderne samfunn, og at faget har moderniteten som sitt særegne tema (Moe 1995). Mer presist kan en si at de fleste samfunnsvitenskapelige disipliner retter sine problemstillinger mot dynamikken mellom det individualiserte menneske og de overordnede sosiale strukturer mennesket inngår i. Denne dynamikken lever som gjenstand for studier også innenfor mitt fagfelt, statsvitenskapen og den politiske sosiologien. Men troen på fremskrittet og utviklingsoptimismen som Weber, Durkheim, Parsons, Habermas og andre representerer, har gjennom postmodernismen blitt møtt med en utviklingspessimistisk kritikk. Har denne utviklingspessimismen materialisert seg i form av postmoderne samfunnsmessige utviklingstrekk som kan «avleses» rent empirisk?

Postmodernitet

Postmoderniteten² er ofte vanskelig å gripe. Vi forsøkte innledningsvis å rette fokus mot a) en postmoderne virkelighet (empiri) og b) en postmoderne faglig forståelse eller kritikk av den moderne vitenskapen (teori). I dette essayet gjøres b)-varianten ikke til noe hovedtema, men den er for oversiktens skyld umulig å utelate. Vi starter derfor ut med å tilnærme oss den såkalte postmoderne fagposisjonen. Dette er nødvendig fordi postmodernistene sier vi trenger postmoderne *vitenskap og teorier fordi vi lever i en postmoderne tid* (Østerud 1997). Dette forholdet bringer oss inn på rute 4 i firefeltstabellen. Hva betyr så dette? Med industrialismens inntog i det 19. århundret vokste det frem samfunnsfaglige disipliner som reflekterte særtrekkene ved selve industrialismen, det være seg den sosiale differensieringen, spesialiseringen eller tilpasningsevnen til forandring. De teoretiske uttrykkene til de nye vitenskapene ble skapt som konsekvens av empirien de forsøkte å kaste lys over. Statsvitenskapens bidrag reflekterer også moderniteten ved sitt fokus på studier av rasjonalisering, byråkratisering, beslutningsprosesser, maktforhold, hierarkier og forhandlingsprosesser. Når en begynner å så tvil ved rasjonaliseringslogikken, beslutningsprosessenes klarhet, reell og formell makt i politiske institusjoner vekkes også behovet for alternative forståelsesformer. I en verden preget av oppløsningstendenser, kriger og løpende katastrofer får modernitetens fremskrittsoptimisme problemer. Verden fortoner seg annerledes og må derfor belyses ved hjelp av nye kart, eller rettere sagt ved hjelp av en frigjøring fra kartene. Modernitetens «teorikart» blir lenket til bestemte mønstre som ikke lengre gjelder. Kartene må derfor fjernes. Verden blir relativ. Postmodernistene angriper koblingen mellom språklige konstruksjoner og den virkelighet de er ment å avspeile og avdekke. Postmodernisten sier derfor at vitenskapen i sin moderne drakt aldri kan fange inn det egentlige ved virkeligheten. Samfunnsfaglig teoribygging er like mye et resultat av ren oppfinning som rene funn. Skal den egentlige sannhet komme frem må språket dekonstrueres og plukkes fra hverandre. Lyotard (1995) hevder f.eks at forsøk på å gripe empirien rent språklig bare uttrykker et språklig formidlet perspektiv. Synspunktet er at referansen ikke kan la seg formidle som noe annet enn et språklig uttrykk. Virkeligheten utenfor språket kan ikke presenteres språklig uten at språkets meningsbærende elementer farger den samme virkeligheten. Språket skaper dermed en virkelighet som egentlig ikke finnes. Språket lever

² Postmodernitet brukes i dette essayet som uttrykk for holdninger som imøtegår etablerte forestillinger om vitenskap eller samfunnsforhold. Men det finnes et mangfold av begrepsvarianter, f.eks betegnelser som poststrukturalisme, sosial konstruktivisme (moderne og postmoderne), dekonstruktivisme etc.

sitt eget liv. Forestillinger om klassekamp, fremskritt, rasjonalitet og moral blir i postmodernistens øyne språklige konstruksjoner, like mye som reelle essenser. I postmodernistisk form blir tenkemåten et angrep på *argumentet*. Analyse av f.eks fagtekster blir rettet mot tekstens retorikk siden også logikken vurderes som kamuflert retorikk. Saklighetsnormer og akademiske termer hos f.eks Habermas blir av Lyotard beskrevet som et skalkeskjul for maktbruk (Østerud 1997). Habermas argumenterer mot dette ved å sette fokus på postmodernitetens selvmotsigelser som han mener gjør vold på vårt behov for konsistens og klarhet. Også Habermas' kritikk mot samfunnsvitenskapelig fundamentalisme må nevnes. Han har med sin kritikk mot postmoderne og postkonstruktive ståsteder noe feilaktig blitt gjort til fornuftens og fremskrittets fremste talsmann, uten blick for vitenskapens begrensninger. Men det er verdt å legge merke til at han trekker frem vitenskapens fundamentale tilbøyeligheter som et problem fordi den bryter med vår bevissthet om den menneskelige kunnskaps feilbarlighet (Habermas 1995). Hovedkritikken retter Habermas likevel mot postmodernismens underminering av et hvert grunnlag for kritiske bedømmelser. Hvis alt er like relativt, vitenskapen såvel som virkeligheten, vil ikke noe analytisk ståsted kunne etableres. Disse tolkningene blir særlig påtrengede fordi moderniteten, i følge postmodernistene, har gått i oppløsning. Det *argumenteres* derfor for at et teoretisk hamskifte blir nødvendig. Her ligger samtidig problemet ved postmoderniteten som faglig ståsted. Fra postmodernistiske ståsteder *argumenteres det for* at verden ikke kan forstås og forklares gjennom tradisjonelle vitenskapsteoretiske posisjoner. Men hvordan kan en argumentere for noe, når argumentet i seg selv og på forhånd blir underminert som redskap for essensiell forståelse av samfunnsmessige fenomener? Det er denne problemdimensjonen ved den postmoderne fagkritikken Hans Skjervheim betegner som *det postmoderne selvreferanseproblemet*³. Han gikk så langt som å kalle retningen en form for ultra-relativisme, som hadde invitert seg selv til «kulturelt sjølmord» (Skjervheim 1992). Rent grunnlagsteoretisk synes postmodernismen å være unnvikende og uklar. Kritikken havner i det dilemma at den, hvis den skal ta seg selv alvorlig, mangler et selvstendig vitenskapsteoretisk utgangspunkt. Postmodernismen forkaster modernismens verktøy. Men uten verktøy blir ny erkjennelse vanskelig å tilegne seg. Har en ingen hammer å slå inn spiker med, blir spikeren liggende ubrukt. Problemet med den postmoderne fagkritikken blir dens

³ Hans Skjervheim bruker betegnelsen post-strukturalisme om de fenomener vi her omtaler som postmoderne. Post-strukturalismen er å forstå som en del av postmodernismen, selv om enkelte her opererer med et lite skille. Jeg forstår dog i denne sammenheng post-strukturalismen som en del av postmodernismen.

relativistiske utgangspunkt. Alle utsagn vurderes som likeverdige. På den måten kan jorda beskrives som både flat og rund på samme tid. Fra modernistisk hold, inkludert meg selv, blir kritikken rettet mot mangelen på klare kriterier og vitenskapelige standarder. Ingen grenser mot tåketale og falske analogier blir trukket opp.

Sommeren 1996 utførte professor [i fysikk] Alan Sokal ved New York universitetet et eksperiment ved å sende inn en «meningsløs» artikkel om «transformativ hermeneutikk i moderne kvantefysikk» til et anerkjent postmodernistisk tidsskrift (Social Text) som satte artikkelen på trykk. Senere publiserte Sokal en artikkel om artikkelen i et anerkjent (modernistisk) tidsskrift, der han viste til Social Texts manglete faglige kvaliteter og akademiske standarder. Tidsskriftet Social Text klarte ikke å skille en åpenbar bløff fra seriøs analyse. Feiden skapte en frisk debatt som fremdeles pågår omkring verdien av den postmoderne fagkritikken⁴. I debatten blir det blant annet vist til forsiden på *New York Times* fra den 22. okt. 1996, der to ulike forklaringer på hvor «innfødte» i Amerika (indianerne) kommer fra, blir presentert. Den ene er mytisk og kommer fra grupperinger blant de innfødte selv. Den legger vekt på deres åndelige opprinnelse kjent som «the Zuni Myth». I kontrast til denne står arkeologene med sine vitenskapelige tilnærminger, som vektlegger vandringer over Beringsstredet fra Asia. I følge postmodernistene kan ikke den ene forklaringen holdes opp som mere riktig enn den andre, siden begge uttrykker *forklarende perspektiver* på noe som har skjedd for svært lenge siden, og som vanskelig lar seg bevise. Begge forklaringene er like rett. Her kommer igjen postmodernismens selvreferanseproblem frem. I den grad postmodernismen påberoper seg en form for sannhet må retningen *samtidig* erkjenne at andre tror på andre sannheter. Dermed blir alt like rett eller like galt. I eksemplet støtter nok folk flest seg til «arkeologiperspektivet» fordi bevismaterialet her dog synes bedre enn i «Zuni-perspektivet». Som fagkritisk retning er det åpenbare begrensinger ved den postmoderne tilnærmingen.

Kan vi på det enkle grunnlaget overfor forkaste postmodernismen som analytisk ståsted? Et grunnlagsproblem i alle akademiske disipliner er *demarkasjonskriteriet*, eller spørsmålet om hva som skiller vitenskap fra ikke-vitenskap. Karl Popper mente at svaret lå i falsifikasjonen,

⁴ Se f.eks Alan Sokals egen hjemmeside på internett. Søk på stikkordet «The Sokal Affair» i Infoseek sin søkerobot (Siden var tilgjengelig mars 99', men vil neppe være tilgjengelig «for all fremtid»).

at hypoteser som settes opp innehar gyldighet inntil de falsifiseres. Med Thomas Kuhn og Paul Feyerabend blir denne fortolkningen stilt i et kritisk lys (Østerud 1997). Postmodernister som Jean Baudrillard og Jean-Francois Lyotard bringer den videre ved å radikaliserer den ytterligere. De viser til at språket ikke kan fange opp virkelighetens egentlige essens. Jeg ender uansett opp med en foreløpig negativ konklusjon i forhold til postmodernismens kunnskapsteoretiske berettigelse, selv om jeg vil stille meg åpen for egen potensiell feilbarlighet. Det mest interessante blir dog *ikke*, i denne sammenheng, alene å finne ut om tilstanden i rute 4 i tabellen har noe for seg eller ikke. Mitt formål er først og fremst å belyse en mulig tilstand eller sammenheng uttrykt i tabellens rute 2. Det blir et spørsmål om det finnes samfunnsmessige utviklingstrekk som gjør det meningsfullt å tale om postmoderne tilstander eller ikke, og om hvorvidt disse eventuelt lar seg belyse ut fra et *modernistisk* ståsted. Jeg har i dette paperet valgt reformen for mennesker med utviklingshemming som mitt empiriske case. Årsaken er selvsagt at jeg har en hypotese om at denne med sin form og sitt innhold kan avspeile trekk som lar seg relatere til den postmoderne forståelse jeg viser til i rute 2 i tabellen.

Mitt utgangspunkt er en ide om at vi kan bruke modernitetens vitenskapelige idealer til å klargjøre mulige postmoderne utviklingstrekk i samfunnet. Skillet mellom postmoderne vitenskap og postmoderne samfunnstilstander blir derfor viktig. Finnes det så utviklingstrekk innenfor den politisk-administrative sfære som kan relateres til en forestilling om det postmoderne? I litteratur om offentlig politikk og administrasjon er de spørsmål som her reises, så langt jeg kjenner, forholdsvis fraværende. Jeg tar derfor utgangspunkt i allmenn samfunnsvitenskapelig teoribygging.

Den tyske sosiologen Ulrich Beck beskriver vestlige samfunns utviklingstrekk som en overgang fra industri- til risikosamfunn (Beck 1986, 1994). Overgangen fra føydalsamfunn og religiøse bindinger til industrisamfunnet var å forstå som en løsrivelse fra det førmoderne. Med industrisamfunnet ble føydalsamfunnets ulikheter i forhold til liv og helse redusert gjennom etableringen av institusjoner som ivaretok en viss utjevning og sikring mot armod og ulykker. Vi fikk en fremvekst av velferdsstatlige- og forsikringsbaserte arrangementer for den enkelte. Det lå en rasjonalitetside til grunn for utviklingstrekkene. Det ble viktig å skape sikkerhet for flest mulig innenfor rammene av industrisamfunnets modernitetskontekst. Men

moderniteten har i følge Beck sin dysfunksjonelle og utilsiktede pris ved at den «produserer» kollektiv irrasjonalitet. Beck trekker jordas økologiske bærekraft frem som sitt fremste eksempel. Det er mange som vil styre den økologiske utvikling, og en kjenner til ideer om hvordan den kan la seg styre i en bærekraftig retning. Men ingen har kraft stor nok til at slike ideer lar seg realisere og implementere. En nedgang i forbruk av mineralressurser er en slik oppskrift. Den vil kreve overnasjonalt samarbeid der en blir enige om styrt nedgang i energiforbruket. Dette synes umulig i en tid de fleste lands regjeringer er mer opptatt av å fremme vekst, enn å fjerne den. Noe som ytterligere forsterker Becks risiko-scenarium er at ikke-vestlige samfunn ser ut til å adoptere industrisamfunnets logikk, slik at risikoen for økologiske katastrofer og påfølgende menneskelig ulykke øker dramatisk. I en slik kontekst er det fortsatt spørsmål om lønnsvilkår og økt kjøpekraft vestlige arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner er mest opptatt av på vegne av sine arbeidende medlemmer. Det er dette Beck beskriver som en overgang til et risikosamfunn. Vi går med andre ord med åpne øyne inn i en potensiell katastrofe på menneskehetens vegne. Hensikten med denne koblingen er ikke å gjøre Beck til talsmann for det postmoderne. Han forsøker å fokusere på ikke-rasjonelle aspekter ved tilsynelatende rasjonell samfunnsplanlegging. I følge Beck kan planleggingen ses på som ikke-rasjonell fordi den på sikt kan føre til diffuse og kaotiske tilstander. Becks beskrivelser fokuserer på den tvil som kanskje burde sås ved Vestens [overdrevne] tro på rasjonell samfunnsstyring. Går vi tilbake til mitt utgangspunkt så jobber jeg dermed ut fra en forestilling om at ansvarsreformen for mennesker med psykisk utviklingshemming som et ledd i en utviklingskjede fra HVPU-institusjonene, i seg selv er med på å avspeile et brudd med vår [naive?] tro på rasjonell uovertreffelighet. Jeg bringer med dette det berørte makroperspektivet ned på et mikronivå⁵. Videre blir det hele til et spørsmål om bruddet mellom HVPU og reform markerer et skille mellom en modernitetslogikk og en postmoderne samfunnsforståelse.

⁵ Det er samtidig viktig å understreke at Beck (1997) ikke ikler seg en postmodernistisk drakt. Han forsøker i sine arbeider å skue frem over konturene av det modernes oppbrudd, uten at han dermed mener prefiksen «post» har noe meningsbærende over seg, ut over bruken av ordet «moderne». Beck vektlegger koblingen mellom modernisering og fremveksten av industrisamfunnet. Men på samme måten som de religøse verdensbilder i førmoderne tid mistet sin fortryllelse ved fremveksten av moderniteten, er nå det samme i ferd med å skje med industrisamfunnets vitenskaps- og teknologiforståelse. Vi ser nå i følge Beck en *modernisering av premissene for industrisamfunnet*. Dette kan f.eks være endringer i oppfatningen av livs- og arbeidsformer i kjernefamilien, i yrkesutøvelse, i forventninger til manns- og kvinneroller etc. Vi går inn i det «andre moderne», eller i Becks terminologi inn i det refleksive moderne.

ETTERKRIGSTIDAS INSTITUSJONSBYGGING VURDERT SOM ET MODERNE PROSJEKT

Jeg vil i den påfølgende redegjørelsen for fremveksten av det institusjonsbaserte omsorgsideal holde utformingen av det moderne og gjennomrasjonaliserte samfunn opp som et bakteppe.

Institusjonsfremveksten; en materialisering av det rasjonelle og moderne?

Troen på det gjennomrasjonaliserte samfunn har stått sterkt i etterkrigstidens Norge. Gjennom økonomisk ekspansjon, stram planlegging og sentral styring har velferdsstaten Norge vokst frem. I regi av statlige incentiver har den økonomiske og matrielle trygghet blitt stadig bedre. Økonomisk vekst, full sysselsetting og utjevning mellom fattig og rik, alt syntes å være et spørsmål om evnen til fornuftig samfunnsorganisasjon. Praktisk fornuft, enighet og politisk homogenitet har etter krigen avløst ideologiske «kjepphester» hos politiske partier med størrelse av betydning (Furre 1991).

La oss se nærmere på de institusjonelle trekkene ved velferdsstatsutviklingen. En sentral faktor her har vært Helsedirektoratet som stod i en nøkkelstilling når det gjaldt iverksetting, planlegging og kontroll av helsepolitiske tiltak (Nordby 1989). Når helsedirektoratet nevnes kan en vanskelig komme utenom Helsedirektør Karl Evang (fra 1939), som i kraft av sin stilling som både direktør i Direktoratet og ekspedisjonssjef i Helsedepartementet, hadde en sentral og ledende rolle i utformingen og utviklingen av etterkrigstidas sosialpolitiske tiltak. Evangs linje bar preg av rasjonelle appeller og stram logikk. Ved hjelp av sentralisert styring og planlegging skulle landets helsepolitikk formes. Evang satt i maktens sentrum og la planer som var basert på spesialisering, institusjonalisering (ved hjelp av store enheter) og de høyeste medisinske standarder. Eksempler på hans linje kan være vektleggingen av seksualopplysningskampanjer, bygging av store sentralsykehus og viktigst i denne sammenheng, oppbyggingen av sentrale institusjoner for mennesker med psykisk utviklingshemming. Dette utgjorde grunnlinjene i «systemet Evang». Reformvirksomheten i perioden etter 2.verdenskrig og frem til rundt 1970 fikk et sterkt sentralistisk preg. Lover ble vedtatt på ulike områder, og ressurser i form av statstilskudd ble øremerket til ulike formål.

Tanken bak var at velferdstatsutbyggingen skulle komme alle til del. Redskapet ble aktiv spredning av en teknisk rasjonalitetsform, forstått som et uttrykk for det moderne menneskes evne til strukturell målrettet planlegging. Rasjonaliseringsbølgen syntes å innebære en økende grad av formalisering og de-personalisering.

La meg konkretisere prosessene ved å se nærmere på hvordan institusjonsomsorgen for psykisk utviklingshemmete fikk sin form. Den første institusjon for utviklingshemmete i Norge var Gaustad asyl som ble åpnet i 1954 (Sandvin 1992). I 1898 ble det første pleiehjem for "ikke-dannelsesdyktige" åndsvake etablert av Emma Hjort, et hjem som staten overtok driften av i 1907. Videre ble Klæbu pleiehjem opprettet av staten i 1917. Overtakelsen og opprettelsen av disse institusjonene var begynnelsen på statens engasjement. Men disse initiativene var spede. Det var først etter den annen verdenskrig at en mobilisering for "åndssvakesaken" vokste frem. Utgangspunktet var sosiallovkomiteens innstilling fra 1945 der følgende konklusjon omkring organiseringen av «åndsvakeomsorgen» ble trukket:

«Komiteen er av den oppfatning at det er heldigst å organisere åndsvakeomsorgen omkring store sentralanstalter. (...) Det ene er at det i mindre heimer vil bli vanskelig å foreta den nødvendige differensiering og overflytting, og det vil bli vanskelig for slike mindre heimer å få tilstrekkelig kyndig og velutdannede medisinske og pedagogiske ledere, likesom det vil bli vanskelig å få opplært det nødvendige pleiepersonalet»
(Hentet fra NOU: 1985:34 s.16).

Innstillingen ble fulgt opp av «Landsplanen for åndssvageomsorgen» (St. meld. nr. 71 1952). Planen bygget videre på innstillingen fra 1945. Landsplanen la vekt på store sentralanstalter. Linjen fikk støtte fra sentralt politisk- og administrativt hold, og stemte overens med Helsedirektoratets og Evangs linje med tanke på statens rolle ved utviklingen av nye velferdsstatlige tiltak og oppgaver. I behandlingsøyemed bar perioden med andre ord preg av en sterk tro på storinstitusjonen som den mest rasjonelle form for omsorg. Psykisk utviklingshemming innebar permante tilstander og karaktertrekk, egenskaper som best kunne «pleies» og «vernes» innenfor institusjonsveggene. Holdningene var ikke særegne for Norge. Også andre vestlige land fremholdt institusjonen som det eneste omsorgsalternativ. Denne oppbyggingstanken ble en realitet og befestet seg i flere tiår fremover. Begrunnelsen bestod i hensiktsmessigheten til omsorgsenheter med moderne ressurser innenfor et tidligere forsømt område. Medisinske landevinninger (som f.eks lobotomi!) skapte lignende motiver for

opprettelsen av spesialsykehus der også «åndssvake» skulle få glede av moderne sykehusomsorg. Slike holdninger førte til en jevn vekst i antall institusjonsplasser fra begynnelsen av 1950-tallet. Ved utgangen av 1969 var det blitt etablert så mange som 109 institusjoner med til sammen 5500 plasser (NOU 1973:25).

I 1970 ble *Helsevernet for psykisk utviklingshemmete (HVPU)* etablert. Grunnlaget for etableringen lå i den nye sykehusloven som ble iverksatt fra 1970, der fylkene fikk ansvar for sykehusdrift, og dermed ansvar for driften av HVPU-institusjonene. I Norge ble HVPU befestet som den sentrale omsorgsform. Samtidig var antallet institusjonsbeboere på topp i andre vestlige land. *Særomsorgsmodeller* ble det materialiserte uttrykk for vestens holdninger til hvordan omsorgsarbeid best kunne utformes. Det var ikke bare gjennom omsorgsideologien at disse holdningene kom til uttrykk. Også den arkitektoniske utforming av institusjonsbyggene må sies å være et barn av sin tid. Alternativet til sentralanstaltene, de små selvstendige institusjoner, ble sett på som tungvinte og upraktiske, med fare for manglende oversikt og dårlig samarbeid, stagnasjon i belegget med en påfølgende nedsatt effektivitet⁶ (St.meld.nr.71.1952 «Om landsplanen for åndssvageomsorgen»). Argumentasjonen var entydig. Store og rettlinjede sentralanstalter med klare trekk fra funksjonalismen⁷, ble sett på som den beste og mest hensiktsmessige løsning.

La meg kort se på denne utviklingen i lys av spesielt Webers tanker omkring modernisering. Jeg tror man kan enes om at omsorgsformen som vokser frem i etterkrigstida representerer en økende grad av formalisering. De omsorgstrengende flyttes bort fra det tradisjonelle bygdesamfunnets familiehusholdninger. Med urbanisering og industrialisering i fremskrittets «ånd», oppstår det en moderne livsførsel preget av rasjonell disiplinering, med liten eller ingen plass til «mistilpassede». Desentreringen av samfunnslivet påkaller nye omsorgsordninger for mennesker med psykisk utviklingshemming. Disse prosessene så ut til å starte for fullt rundt århundreskiftet og nådde, i lys av denne tolkning, sitt klimaks i løpet av

⁶ Jeg finner disse argumentene interessante, all den tid de faktisk gjenspeiler noe av den kritikk som idag rettes mot effektene av ansvarsreformen. Man satt mao. inne med en "instrumentelt" utledet kunnskap om potensielle effekter av en ansvarsreform-lignende organisering allerede tidlig på 50-tallet.

⁷ Jeg tenker her på funksjonalismen som arkitektonisk disiplin og institusjonens fysiske avbildning av disiplinens rette streker og utnyttelseslogikk.

1960-tallet. Men prosessen bak HVPU støter på problemer blant annet ved koblingen mellom 'stordriftens' rasjonale og menneskets behov for nærhet og familiært fellesskap.

Spørsmålet for Weber blir om hvorvidt utbredelsen og fordypningen av de moderne rasjonalitetskonsepter kan gjøres gjeldene på alle livsområder (1990b). Faren synes klar; nærhet, sammenheng og fellesskap som grunnleggende verdier blir borte. Dermed kan den «moderne realitet» oppleves som meningsløs. På den måten bringer ikke overgangen fra det tradisjonelle fellesskap til det sekulariserte modernitetskonsept kun det gode med seg. Kan man da med Habermas snakke om fremskritt? Ideen med institusjonaliseringen i ordets bokstavelige forstand var å bringe balanse tilbake til et kapitalistisk orientert industrisamfunn som produserte rikdom sosialt ulikt, altså en altoverveiende rasjonell argumentasjon som begrunnelse for velferdstatens fremvekst. Med HVPU så vi klare materielle forbedringer og økt kunnskap om hva psykisk utviklingshemming som tilstand innebærer. Men knytter vi Webers teoretiske betraktninger opp til utviklingen, må allikevel hovedinnholdet i fremskrittsideen problematiseres. Økende rasjonalitet fører til press på og tap av fellesskap og mulighet for subjektiv selvrealisering. Webers forestilling om det «rasjonelle jernbur» er beskrivende for denne tankerekken. Weber understreket at en rasjonalisering innenfor alle livets områder ville innebære en tilstiving og mekanisering av samfunnet, med kulturell utvanning som konsekvens. De gode hensikter om å opprette arenaer for mennesker som ikke er istand til å ivareta seg selv, fører samtidig til at verdier som mennesker flest verdsetter høyt blir fjernet. Med Beck kan en si at vitenskapelig utvikling og kunnskap oversatt i praktisk handling *fabrikerer nye former for usikkerhet*, i den forstand at de er menneskeskapte. I vår kontekst *gav* institusjonene omsorg på samme tid som de også *tok* omsorg bort fra den enkelte. Institusjonsomsorgen som rasjonale passer ikke med menneskesinnets hang til frihet og selvvalgt sosial tilhørighet, noe som utløser reaksjoner fra aktører som ser institusjonsomsorgsformen som lite hensiktsmessig.

Etter mange års kamp fra ulike aktører, avvikles så HVPU gjennom HVPU-reformen eller ansvarsreformen som den nå omtales som. Neste spørsmål blir da å finne ut av mekanismer som virket reformutløsende.

ANSVARREFORMEN; ET POSTMODERNE "PROSJEKT"?

Ved inngangen til 1970 årene ble oppmerksomheten rettet mot 1950- og 1960 tallets politiske linjer. Det ble reist kritikk mot konsentrasjonen av økonomisk vekst og materiell velstand, og den stadig økende byråkratiseringen av offentlig sektor. Dette var en utvikling som blant annet ble sett på som en trussel for demokratiet. Ekspertveldet syntes å fortrenge lekmannsrollen. Moderniseringsprosessen hadde sin pris. Den var tuftet på økt grad av sentralisering og urbanisering. I 1970 bodde 1 million mere (!) av befolkningen i byer og større tettsteder enn i 1950 (Furre 1991:301). Dette var grunnleggende endringer som skapte nye problemer. Småbygder møtte motbør. I byene ble sosiale nettverk og fellesskap brutt opp. Sentraliseringen, avfolkingen, kommersialiseringen, de nye forbrukerverdiene og påfølgende miljøproblemene ble satt under kritisk lys fra flere hold. Akademikere, skjønnlitterære forfattere, journalister, og andre rettet søkelyset mot uheldige og uhensiktsmessige sider ved velferdsstatutviklingen. Statlige organer kom under kritikk og ble ikke lengre sett på som tilpasningsdyktig til lokale behovsvariasjoner. De sentralistiske styringsprinsipper som ble båret frem under «systemet Evang» ble fra begynnelsen av 70-tallet i sterkere grad erstattet med ideer omkring desentralisering, samt fokusering på lokaldemokratiske verdier. Som en del av dette scenariet ble også omsorgspolitikken for psykisk utviklingshemmete satt under lupen⁸. Historikeren Yngvar Ustvedt viser til at det innledningsvis bare var noen få mennesker som hadde vilje og pågangsmot nok til å sette funksjonshemmetes levekår på dagsorden, i en tid hvor hvor statens sentralistiske omsorgsformer var lite problematisert (Ustvedt 1981:292). En av de som gjorde dette var journalisten og filmregissøren Arne Skouen. Gjennom hans engasjement ble bl.a. aksjonen «rettferd for de handikapte» startet. Aksjonens hensikt var å informere allmennheten om tilstandene i institusjonene, en tilstand som ble beskrevet som uholdbar og medmenneskelig uakseptabel. Skouen fikk støtte til sine utspill fra flere hold. I Dagbladet den 20. februar 1967 skriver bl.a Jens Bjørneboe følgende:

«Arne Skouen har oppnådd å slå en alvorlig sprekk i det uanstøtelige, offentlige system som har til oppgave å ta seg av de mennesker som av forskjellige grunner ikke uten videre passer inn i vårt stadig mer velsmurte samfunnsmaskineri»

⁸ I et essay som dette gir det begrensede omfang ikke plass til en fullverdig redegjørelse for denne kritikken. Jeg velger derfor å beskrive de prosesser av sentral art, som best kan illustrere kritikken mot den "overdrevne" tro på rasjonell planlegging på alle livsområder, og de konsekvenser en slik planlegging kan få for emosjonelt baserte sosiale fellesskap.

Bjørneboes formulering «*stadig mer velsmurte samfunnsmaskineri*» avspeiler på ironisk vis kritikken som kom mot tidsåndens tro på «modernitetens rasjonalitet» fra myndighetenes side. Også fra medisinsk faglig hold kom det reaksjoner. Overlege Johannes S. Bødker ved psykiatrisk poliklinikk for barn i Drammen uttalte i Dagbladet den 21. april 1967 at institusjonsrammene ikke behandlet, men heller forsterket problemer som måtte finnes hos den enkelte klient.

Kritikken som oppstod i løpet av 60-tallet førte til en rekke offentlige utredninger som hadde til oppgave å kartlegge hvordan de reelle levekår fortonet seg under HVPU. Den første utredning av betydning kom i form av NOU 1973:25 «Omsorg for psykisk utviklingshemmede». Utredningen, sammen med flere stortingsmeldinger i samme periode, konkluderte med at omsorgen for psykisk utviklingshemmede burde ligge på lokalplanet, gjennom en opprustning av små lokale omsorgsenheter, og en tilsvarende nedrustning av sentrale storinstitusjoner.

Grunnideen bak de tiltak som nå forbindes med ansvarsreformen var dermed blitt fremmet. Men ideene møtte av ulike grunner motstand, først og fremst ved kommunenes motvilje mot å ta ansvar for «sine» psykisk utviklingshemmede. 1970-årene fikk derfor merkelappen «kampens tiår». Det var først med innstillingen NOU 1985:34 «Levekår for psykisk utviklingshemmede» at gjennombruddet for en desentralisert omsorgsmodell kom. Utvalget bak innstillingen⁹ hadde som mandat å vurdere HVPU, men fant situasjonen i de utvalgte institusjoner så uholdbar at forslag om en avvikling av HVPU ble fremmet. På den måten kan vi si at innstillingen var et nådestøt mot institusjonsomsorgen som den moderne og riktige omsorgsform. Med Odelstingsproposisjon nr.49 1987-88 ble innstillingens forslag tatt til følge, og HVPU foreslått avviklet fra den 1.januar 1991. Lovgrunnlaget for ansvarsreformens formelle forankring var lagt. Reformen ble da i henhold til loven iverksatt fra den 1.januar 1991.

⁹ Utvalget bak denne innstillingen er mest kjent som Lossius-utvalget oppkalt etter utvalgets leder Ole Petter Lossius.

Er sammenfallet i tid mellom reformens implementeringstidspunkt og samfunnsvitenskapenes fokusering på postmodernistiske aspekter ved vår tid mer enn en tilfeldighet?

Man kan uten særlig anstrengelse se at reformeringen av HVPU har brakt mye godt med seg. Men kan den kritikk reformen representerer tolkes som et generelt uttrykk for svakheter ved den moderne vestlige kultur, i den forstand at HVPU var basert på tvilsomme idealer, forutsetninger og muligheter? HVPU ble tidligere holdt opp som industrisamfunnets og modernitetens rasjonelle omsorgsform fra flere hold, blant annet fra fremtredende representanter for berørte departementer. Men tvilen om riktigheten av dette kan gjøre koblingen mellom reformvirksomhet og postmodernitet relevant.

Det moderne samfunns negative sider har ført til nye teoretiske paradigmer som vil beskrive, forstå og forklare samfunnet på helt nye måter. En rekke samfunnsvitere og økonomer bygger nye postulater og modeller som vektlegger begrensningene ved statens og markedets styringsmuligheter. Ut av denne kritikken har forestillinger om postmoderne samfunnstrekk vokst frem. Postmodernitet betyr i denne sammenhengen et fokus på *fremskrittspessimisme*. I en modernitetsvitenskapelig kontekst representerer postmoderniteten et forklarings skjema til belysning av modernitetens dysfunksjonelle sider. I en del av de nye tanker hevdes det at modernitetens verdier har blitt erstattet med nye sosiale mønstre og livsprosjekter som har ført oss inn i en postmoderne tilstand, gitt alle oppløsningstendenser og mengden av økologiske dommedagsprofetier med solid vitenskapelig belegg (Beck 1986, 1997). Paradoksalt nok har moderniteten skapt en samfunntilstand med instabilitet og stadige forskyvninger av styrings-, kontroll-, og ansvarsmekanismene. Politikken og de politiske institusjoner omdefineres i spenningen mellom sentralisering, desentralisering og internasjonalisering. Hele nasjons- og statsbegrepet kan sies å ha blitt mer utydelig. I denne tvetydighetens tid blir troen på en uendelig ekspanderende offentlig sektor redusert. Stigende rasjonalitet har, som Weber ser det, ført til tap av fellesskap og mulighet for allsidig selvrealisering (Weber 1990b). Hos Simmel (1990) ses dette på som den moderne kulturs produksjon av fremmedhet. Moderne rasjonalitetsformer skaper anonymitet og økt subjektivism. I en mer fragmentert tilværelse forsøker en til og med å re-etablere bærende verdier fra det før-moderne eller tradisjonelle samfunn f.eks tidligere statsminister Brundlands tale om betydningen av nabokjerringenes sosiale kontrollfunksjon. Det ideologiske prosjekt som har båret frem ansvarsreformen kan,

om vi legger godviljen til, plasseres inn i en slik kontekst. Reformen innebærer riktignok ikke noen offentlig ansvarsfraskrivelse, all den tid det er kommunene som offentlig instans som nå har dette ansvaret. Men reformideologiens bærende prinsipp, *normalisering av tilværelsen for utviklingshemmete*, stiller krav til nærsamfunnets omsorgsevne på en helt annen måte enn hva tilfellet var med institusjonsmodellen. Utviklingshemmete skal integreres inn i det 'normale' samfunnsliv, noe som stiller krav til naboer og nærmiljø om å forholde seg til disse på en, i den allminnelige betydning av ordet, *normal* måte. Reformen blir en billiedliggjøring av modernitetens problem og postmodernismens motsvar, en re-etablering av det tradisjonelle samfunns bærende privatiserte omsorgsprinsipp. Modernitetens offentliggjøring gjennom statliggjøring og styringsutvidelse av samfunnet har nådd sin grense (Eriksen 1993). I en slik fortolkning kan koblingen mellom postmodernismens grunntanker og ansvarsreformens idegrunnlag være hensiktsmessig.

Motkritikk mot tankene ovenfor kan selvsagt reises. Det er blant annet viktig å påpeke at reformens oppkomst åpenbart har skjedd i tråd med modernitetens 'egne' prinsipper for rasjonell planlegging. Slik sett avspeiler reformen en moderne tidsånd. Men ser vi på det faktiske sluttprodukt (reformens genuine innhold) så kan dette uavhengig av planleggings- og implementeringsprosessene, allikevel tolkes som en oppgivelse av en tidligere vel etablert 'sannhet', en sannhet som holdt frem institusjonen som den 'rette' og 'gode' omsorgsarena.

SKILLET MELLOM DET MODERNE OG DET POSTMODERNE SAMFUNN, HVOR GÅR DET? (ELLER SPØRSMÅLET OM ET SLIKT SKILLE FINNES)

Spørsmålet videre blir om hvorvidt et skille mellom det moderne og postmoderne kan være med på å avspeile en empirisk gitt virkelighet.

Ideene omkring det postmoderne samfunn har oppstått i lys av meninger om at samfunnet går i nye retninger, forskjellig fra det moderne. Postmodernismen som paradigme-[skifte] representerer et forsøk på en å avbilde en reell samfunnsendring. Modernismen gir et treffende bilde av vestlige utviklingstrekk. Den postmoderne tolkningen på sin side påkaller *menneskers gjensidige avhengighet* som en respons på resultatene av modernismens økologiske og

menneskelige problemer. Men postmodernismen gir ingen svar på utfordringene. Postmodernismen uttrykker mer en forståelse av at det *ikke* finnes klare politiske løsninger innenfor ett hvert problemområde. Man kan ikke lengre støtte seg til liberalisme, sosialisme, kapitalisme etc. Budskapet hos postmodernistiske fortolkere synes å være at det *moderne samfunn har støtt mot sine absolutte økologiske, sosiale og økonomiske grenser* (Wærness 1991). Dette betyr ikke at man får stagnasjon og resignasjon. At grensene for vekst og utvikling er nådd bringer på banen nye tanker og ideer omkring samfunnsorganisering. Det er i en slik sammenheng at en kobling til ansvarsreformen kan gjøres relevant. Den overdrevne tro på en rasjonell og teknisk instrumentell omsorgsmodell har blitt erstattet av en mer ydmyk linje, der man riktignok opprettholder troen på planlegging, men der 'sannheten' omkring hva som er den 'rette' og 'gode' omsorgsform forvaltes på en bedre måte. Sånn sett er det kaos postmodernismen beskriver, ikke noen egentlig samfunnstilstand. Selv om man opererer med et postmodernistisk paradigme betyr dette ikke at samfunnsprosessene går sin egen upredikerbare gang. Ansvarsreformen er ikke uttrykk for et planløst postmoderne prosjekt, men kan tolkes som en modell med trekk og ideer fra de mer tradisjonelle kulturers omsorgsformer, og som en reaksjon på det som tolkes som modernismens overdrevne tro på rasjonelle planleggings- og styringsprinsipper. Men til sist blir det et spørsmål om hvorvidt en trenger en postmoderne verdensanskuelse for å kunne erkjenne begrensningene ved det moderne «prosjekt». Jeg har tidligere referert til Ulrich Beck (1997) som velger å tale om det «andre moderne», om moderniteten som ikke går i oppløsning, men inn i en ny fase. Denne moderniteten handler ikke, som den første, om å gjøre å forløse seg fra tradisjonens tvang. Den dreier seg mere om problemer som skyldes selve den teknologisk-økonomiske utvikling. Moderniseringsprosessen blir *refleksiv* ved at den selv gjøres til tema og problem. Med en slik fortolkning av det moderne blir deler av den postmoderne fagkritikk og verdensanskuelse overflødig. Becks «andre moderne» retter fokus mot modernitetens opprinnelige legitimitetsgrunnlag som bestod i bekjempelsen av fattigdom og nød. Når dette målet for mange er innfridd, rettes fokus mot modernitetens dysfunksjoner, som særlig kommer til uttrykk gjennom den kortsiktige rasjonalitetens mere langsiktige irrasjonelle legninger.

OPPSUMMERING

Med utgangspunkt i det ovennevnte er det vanskelig å gi postmodernismen et entydig innhold, forskjellig fra det moderne. Postmodernisme som empirisk tilstand kan i beste fall kun gi en delvis avbildning av faktiske håndgripelige samfunnstilstander. Som fagkritisk ståsted mener jeg postmodernismen har lite for seg. Postmodernismen blir allikevel et mulig redskap som kan gi mening når bestemte samfunnsmessige utviklingstrekk skal beskrives, da gjerne i forbindelse med empiriske fenomener som vanskelig lar seg forklare ved hjelp av «tradisjonelle» vitenskapelige tilnærminger. Postmodernismen uttrykker sånn sett ny kunnskap basert på nettopp modernismens sikre metoder, begreper og vitenskapelige objektivitet. Postmodernismen er selv et produkt av modernismen, og modernismens erkjennelsesfundament kan en derfor ikke røre ved. I den grad forestillingen om postmodernisme kan bære frukter rent empirisk må det bli på et slikt grunnlag. Men som tidligere nevnt ligger det vel så mye erkjennelse i ideen om «det andre moderne» som i ideen om det postmoderne. Akkurat det får bli et hovedtema ved en annen anledning. Felles for alle modernitetsforståelsene er uansett at «avsløringene» i seg selv bygger et moderne «prosjekt».

LITTERATUR

- Beck, U. (1986): «*The Reinventions of Politics: Towards a Theory of Reflexive Modernization*». I *Reflexive Modernization*. Beck, U. , A. Giddens og S. Lash. Politiy Press
- Beck, U. (1997): *Risiko og Frihet*. Fagbokforlaget, Bergen
- Borge, B. (1998) «*Gjete kongens harer?*». *Syn og Segn* Nr. 1 1998.
- Danielsen, Å (1995): *Og det normale er? En studie av den politiske og administrative prosess bak HVPU-reformen*. Hovedfagsoppgave i statsvitenskap, Universitetet i Tromsø
- Eriksen, E.O. (1993): *Grenser for staten*. Universitetsforlaget, Oslo
- Eriksen, E.O. (1996): *Det nye Nord-Norge*. Fagbokforlaget, Bergen
- Eriksen, T. og K.O. Eliassen (1995): *Fornuftens former, Habermas og Lyotard. En Antologi*. Spartacus forlag, Oslo
- Furre, B.(1991): *Vårt hundreår. Norsk historie 1905-1990*. Det Norske Samlaget, Oslo
- Gilje, N. og H. Grimen (1993): *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger*. Universitetsforlaget, Oslo
- Guneriussen, W. (1993): "Modernitet og Modernitetskritikk i den samfunnsvitenskapelige tradisjonen" UiTØ, Tromsø, upublisert.
- Guneriussen, W. (1996): *Aktør, Handling og Struktur: grunnlagsproblemer i samfunnsvitenskapene*. Tano Forlag, Oslo
- Hastrup, K. (1992): *Det antropologiske projekt : om forbløffelse*. København, Gyldendal
- Moe, S. (1995): *Sosiologi i hundre år*. Universitetsforlaget, Oslo
- Nordby, T.(1989): *Karl Evang - En biografi*. Aschehoug, Oslo
- NOU 1973:25 "Omsorg for psykisk utviklingshemmede"
- NOU 1985: 34 "Levekår for psykisk utviklingshemmende"
- Nowotny, H. (1994): *Time. The Modern and Postmodern Experience*. Polity Press, Cambridge
- Ot.Prop.nr.49(1987-88) Om avvikling av det fylkeskommunale helsevern for psykisk utviklingshemmede
- Roness, P. G. (1997): *Organisasjonsendringar. Teoriar og strategiar for studiar av endringsprosessar*. Fagbokforlaget, Bergen
- Sandvin, J. (1992): *Reformen for mennesker med psykisk utviklingshemming: bakgrunn, utforming og iverksetting*. Nordlandsforskning-rapport 11/92 - 60
- Schaaning, E. (1992): *Modernitetens Oppløsning. Sentrale skikkelser i etterkrigstidens idehistorie*. Spartacus forlag. Oslo
- Simmel, G. (1990): "Storbyene og åndslivet" I Østerberg(red.): *Handling og samfunn*. Pax forlag, Oslo
- Skjervheim, H. (1992): *Filosofi og dommekraft*. Universitetsforlaget, Oslo
- Skouen, A. (1965): *Rettferd for de handikapte*. Oslo
- St.meld nr.72 (1952)
- Ustvedt, Y. (1981): *Det skjedde i Norge*. bd.3 1961-72. Gyldendal, Oslo
- Weber. M. (1973): *Den protestatiske etikk og kapitalismens ånd*. Gyldendal, Oslo.
- Weber, M: (1990a): *Makt og byråkrati*. Gyldendal, Oslo
- Weber. M. (1990b): "Vestens rasjonalitet", I Østerberg(red.): *Handling og samfunn*. Pax forlag, Oslo

- Wærness, M. (1991): "Det nye Tyskland - moderne eller postmoderne? I *Samtiden* Nr. 1. 91
- Østerberg, D.(1980): *Samfunnsteori og Nytteteori*. Universitetsforlaget, Oslo
- Østerud, Ø. (1997): «*Kunnskap som illusjon? Søkelys på den postmoderne fagkritikken*»
I *Nytt Norsk tidsskrift* 97. nr. 2

Publikasjonsliste fra Høgskolen i Harstad

Fra og med 1996 ble tidligere publikasjonsserier ved Høgskolen i Harstad erstattet med en **Skriftserie** og en **Arbeidsnotatserie**.

Skriftserien - ISSN 0807-2698

- 1999/7 **Ådne Danielsen:** «FINNES DET EN POSTMODERNE POLITIKK?
Tanker rundt modernitet og postmodernitet som samfunnsmessige tilstander med omsorgspolitik for mennesker med psykisk utviklingshemming som eksempel». (ISBN 82-453-0124-8) Kr. 50,-
- 1999/6 **Ådne Danielsen:** «Organisasjonsfeltbegrepet innenfor nyinstitusjonell organisasjonsteori» (ISBN 82-453-0122-1) Kr. 50,-
- 1999/5 **Harald Torsteinsen:** «Effects of privatization and competitive tendering on local government – a comparative study.» (ISBN 82-453-0121-3) Kr. 50,-
- 1999/4 **Rolf Wynn:** «Conversation Analysis and the Conversational Rules» (ISBN 82-453-0119-1) Kr. 50,-
- 1999/3 **Stein Mikkelsen:** «SAFE COMMUNITY - SYMBOL OG SAMARBEID
Sluttrapport fra studie av lokalt ulykkesforebyggende arbeid organisert etter WHO's Safe Community (Trygge Lokalsamfunn)-modell.» (ISBN 82-453-0118-3) Kr. 60,-
- 1999/2 **Terje Thomsen:** «Mot fremtidens utdannelser - om skjønnheten og udyret i høgre utdanning». (ISBN 82-453-0117-5) Kr. 50,-
- 1999/1 **Rolf Utkvitne:** «Harstad og nyetableringer i detaljhandelen». (ISBN 82-453-0115-9) Kr. 90,-
- 1998/20 **Rikke Gürgens:** «Regiroller og teaterorganisering. *Casestudie av Bentein Baardsons regi av 'Garmann & Worse & Co' på Rogaland teater.*» (ISBN 82-453-0114-0) Kr. 130,-
- 1998/19 **Tore Høgås:** «Deconstructing and Reconstructing the Text: Intertextualities of Literature, Body, and Nature in Jane Smiley's A Thousand Acres.» (ISBN 82-453-0113-2) Kr. 130,-
- 1998/18 **Harald Torsteinsen:** «Om å skynde seg langsomt. Hvordan skape oppslutning om organisasjonsreformer i kommunesektoren?» (ISBN 82-453-0112-4) Kr. 40,-

- 1998/17 **Truls Erikson:** «Intellektuell kapital: Hvilke grep må til?»
(ISBN 82-453-0111-6) Kr. 40,-
- 1998/16 **Ruben Moi:** «Voice and Vision - An analysis of the Allegorical Aspects in Seamus Heaney's Oevre» (ISBN 82-453-0110-8) Kr. 120,-
- 1998/15 **Tore Einar Johansen / Kjell Toften:** «Retraining of Russian Military Officers - a feasibility study» (ISBN 82-453-0109-4) Kr. 50,-
- 1998/14 **Alexander Kwesi Kassah:** «The Community Idea»
(ISBN 82-453-0107-8) Kr. 50,-
- 1998/13 **Alexander Kwesi Kassah:** «Community-Based Rehabilitation in the city: A case of Jamestown-Accra, Ghana» (ISBN 82-453-0105-1) Kr. 50,-
- 1998/12 **Kjell Toften:** «Chain Integration in the Norwegian Hotel Industry - industry overview, causes, and some strategic implications»
(ISBN 82-453-0104-3) Kr. 50,-
- 1998/11 **Baard Borge:** «NS' mange ansikter: Innholdsanalyse av et propagandaskrift fra 1944» (ISBN 82-453-0103-5) Kr. 70,-
- 1998/10 **Truls Erikson:** «Entrepreneurial Capital - The Emerging Venture's Most Important Asset & Competitive Advantage»
(ISBN 82-453-0098-5) Kr. 40,-
- 1998/9 **Anne Marit Bygdnes:** «Toalett-trening av mennesker med psykisk utviklingshemming. En teoretisk drøfting og et empirisk bidrag.»
(ISBN 82-453-0097-7) Kr. 120,-
- 1998/8 **Tanja Susann Ihlhaug/Leif Hugo Hansen:** «Medbestemmelse eller mer bestemmelse? - bruker lederne de tillitsvalgte?» - *En undersøkelse om ledelsesatferd og ansattes medbestemmelsesrett i kommunal virksomhet i Troms Fylke.* (ISBN 82-453-0096-9) Kr. 90,-
- 1998/7 **Kjell Toften:** «Express Reiser - Scandinavian Package Tour Industry»
(ISBN 82-453-0095-0) Kr. 40,-
- 1998/6 **Stein Mikkelsen:** «Safe Community - Symbol and Co-operation. A study of inter-sectoral co-operation and development in a Norwegian community»
(ISBN 82-453-0094-2) Kr. 50,-

- 1998/5 **Truls Erikson:** «A Study of Entrepreneurial Intentions Among a Cohort MBAs - The Extended Bird Model». (ISBN 82-453-0093-4). Kr. 50,-
- 1998/4 **Arild Wikan:** «4 Periodicity in Leslie Matrix Models with Density Dependent Survival Probabilities» (ISBN 82-453-0092-6) Kr. 70,-
- 1998/3 **Arild Wikan:** «Dynamical Consequences of Reproductive Delay in Leslie Matrix Models with Nonlinear Survival Probabilities» (ISBN 82-453-0091-8) Kr. 70,-
- 1998/2 **Terje Thomsen:** «Gruppeintervjuet - avgrensing, anvendelse og anvisning» (ISBN 82-453-0089-6) Kr. 50,-
- 1998/1 **Alexander Kwesi Kassah:** «Community Based Rehabilitation and Stigma Management by Physically Disabled People in Ghana». (ISBN 82-453-0088-8) Kr. 50,-
- 1997/17 **Tore L.Jensen:** «Interorganizational Governance Structure and Outlet Economic Performance». An Application of Accounting Data in Interorganizational Performance Measurement. (ISBN 82-453-0088-8) Kr. 110,-
- 1997/16 **Tore L.Jensen:** «En analyse av ukedagseffekter i futuresmarkedet for elektrisk kraft». (ISBN 82-453-0086-1) Kr. 50,-
- 1997/15 **Baard Borge:** «Krig, oppgjør og nasjonal konsensus - Etterkrigsoppgjørenes sosiale virkninger i Nederland, Danmark og Norge». (ISBN 82-453-0084-5) Kr. 50,-
- 1997/14 **Tore Einar Johansen:** «Myter og virkelighet om samer - 'de e forskjell på folk og finna'» (ISBN 82-453-0083-7) Kr. 40,-
- 1997/13 **Eli Samuelsen:** «Den besværlige tiden» - Betragtninger om praksisopplæringen i sykepleierutdanningen (ISBN 82-453-0082-9) Kr. 50,-
- 1997/12 **Eli Samuelsen:** «Du er ikke verdig en plass i herberget - Refleksjon over etikk og etiske vurderingers plass i sykepleien» (ISBN 82-453-0081-0) Kr. 50,-
- 1997/11 **Vegard A. Schancke/Miriam G. Lukwago:** «A Programme for Early Intercultural Psychosocial Intervention for Unaccompanied Minor Asylum Seekers and Refugees (EM) - a Group Approach» (ISBN 82-453-0080-2) Kr. 50,-
- 1997/10 **Hilde Nordahl-Pedersen:** «Alternativ medisin og skolemedisin - en paradigmediskusjon» (ISBN 82-453-0068-3) Kr. 50,-

- 1997/9 **Inger Aksberg Johansen:** «Reminisens i et interaksjonsperspektiv - En kvalitativ undersøkelse basert på intervju med eldre og sykepleiere» (ISBN 82-453-0079-9) Kr. 120,-
- 1997/8 **Aud Merethe Alme:** «Lønnsreform og ledermobilitet - Metodiske tilnærminger og resultater» (ISBN 82-453-0078-0) Kr. 70,-
- 1997/7 **Truls Erikson:** «Should Managerial Competence be in the Retail Growth Performance Equation?». (ISBN 82-453-0076-4) Kr. 50,-
- 1997/6 **Børre Kristiansen/Steinar Johansen:** «Rammer for omsorg - Alternative modeller for organisering av Hamarøy Bygdeheim» (ISBN 82-453-0071-3) Kr. 70,-
- 1997/5 **Truls Erikson:** «Retail Profit Performance and The Relationship to Marketing Outcomes and Financial Structure» (ISBN 82-453-0075-6) Kr. 50,-
- 1997/4 **Rolf Utkvitne:** «Kompetanse i Detaljhandelen». (ISBN 82-453-0064-0) Kr. 70,-
- 1997/3 **Hilde Nordahl-Pedersen (red.):** «Konferanserapport fra Helsedagene i Nord-Norge 1996». (ISBN 82-453-0069-1). Kr. 150
- 1997/2 **Truls Erikson:** «A Study of Career Choice Intentions Among a Cohort HBS MBA Candidates. The Ajzen Model». (ISBN 82-453-0074-8). Kr. 70,-
- 1997/1 **Truls Erikson:** «An Empirical Study of Entrepreneurial Choice Intentions Among a Cohort of MIT Sloan Fellows. The Shapero Model». (ISBN 82-453-0072-1) Kr. 50,-
- 1997 **Stine Margrethe Hem/Ådne Danielsen/Anne Marie Bakken:** «Ansvarsreformen i Kvæfjord - En stor oppgave til en liten kommune». (ISBN 82-90586-49-3, i samarb. med Diaforsk) Kr. 190,-
- 1996/1 **Arne-Johan Johansen:** «Fra Dårkiste til normalisert omsorg». (ISBN 82-453-0063-2). Kr. 100,-

Arbeidsnotatserien - ISSN 0809-2567

- 1999/2 **Kristian Floer:** «Hvordan bli en mer effektiv student? - Et studiehefte om tema STUDIEVEILEDNING». (ISBN 82-453-0120-5) Kr. 50,-

- 1999/1** **Rolf Wynn:** «Sykdomslære. En innføring i noen sykdommers årsaker, symptomer og behandling». Et kompendium for helsefagstudenter generelt og vernepleierstudenter spesielt. (ISBN 82-453-0116-7) Kr. 80,-
- 1998/2** **Kjell Toften:** «Reiselivsnæringen i et markedsføringsperspektiv - en introduksjon» Et kompendium for RE 4 Turistmarkedsføring (ISBN 82-453-0108-6) Kr. 70,-
- 1998/1** **Anne Marit Bygdnes:** «Toalett-trening av psykisk utviklingshemmede» (ISBN 82-543-0099-3) Kr. 70,-
- 1997/2** **Aud Merethe Alme:** «Prosjektskisse: Tjenestemannsorganisasjoner og forvaltningsreformer». (ISBN 82-453-0085-3) Kr. 50,-
- 1997/1** **Truls Erikson:** «Applying the Canonical Structure of Analysis by Means of Algebra on Managerial Competence and Retail Growth Performance Variables». (ISBN 82-453-0077-2) Kr. 40,-

Bestilling av publikasjoner

Jeg bestiller herved:

Navn på serien	Nummer	Forfatter	Tittel	Pris
.....
.....
.....
.....
.....

Ved samlet kjøp over kr. 500 dekker Høgskolen i Harstad porto/frakt - ellers kommer porto i tillegg.

Navn:

Organisasjon:

Adresse:

Postnr. /sted:

Tlf.: Fax:

Vennligst fyll ut skjemaet og returner til:

Høgskolen i Harstad, 9400 Harstad
Tlf.: 77 05 81 00 Fax: 77 05 81 01

Visste
du at...

Depotbiblioteket

77sd 99 565

... Høgskolen i Harstad med sine ca 1.000 studenter er blant landets minste høgskoler. Et godt studiemiljø og en uformell tone med nærhet og god oppfølging av den enkelte student preger skolen. Ved årsskiftet 1996/97 flyttet vi inn i nye lokaler som ligger idyllisk og sentralt plassert ved byens havnepromenade.

... våre to fagavdelinger - økonomi-/samfunnsfag og helse-/sosialfag - gir flere studiemuligheter blant ulike grunnutdanninger og videreutdanninger:

Grunnutdanninger:

- Varehandel og distribusjon
- Økonomi og administrasjon
- Reiseliv og turisme
- Engelsk grunnfag
- Statsvitenskap grunnfag
- Barnevernpedagogutdanning
- Sykepleierutdanning
- Vernepleierutdanning

Videreutdanninger:

- Revisjon
- Internasjonal handel
- Ledelse og organisasjon
- Helse- og sosialadministrasjon
- Rehabilitering
- Psykiatrisk sykepleie
- Reiseliv og turisme

... foruten ordinære undervisningsoppgaver og kurs påtar Høgskolen i Harstad seg også forsknings- og utredningsoppdrag for næringslivet og det offentlige. Våre ca. 60 fagansatte innehar høy kompetanse og dekker et bredt faglig spekter: Økonomi/administrasjon, sosialøkonomi, ledelse/organisasjon, statistikk, statsvitenskap, sosialantropologi, sosiologi, engelsk, matematikk, pedagogikk, spesialpedagogikk, vernepleie, psykologi, sykepleievitenskap, matematikk, jus.

Post- og besøksadresse: Havnegata 5, 9400 Harstad

Telefon 77 05 81 00. Telefaks 77 05 81 01

Internett: <http://www.hih.no>

HØGSKOLEN I HARSTAD

